

Gemma Carbó: "Si la ciutadania és conscient dels seus drets, els defensa activament"

Published by [Interacció](#) [1] on 27/05/2024 - 14:00 | Last modification: 04/05/2026 - 09:42

Amb motiu del curs online 'Els drets culturals: un debat obert', que ha tingut lloc els dies 18 i 20 de març, hem parlat amb Gemma Carbó, que n'ha estat la docent, sobre els drets relacionats amb la cultura, el seu abast, els problemes que se'n deriven i els reptes que tenen els municipis pel que fa a la seva aplicació. Aquest és el resultat de la conversa que hi hem mantingut.

L'any 2007 es va aprovar la declaració de Friburg sobre els Drets Culturals, tot inspirant-se en la Declaració Universal dels Drets Humans. Però què entenem exactament per drets culturals i perquè són necessaris avui dia?

La Declaració de Friburg va ser un exercici acadèmic i de reflexió sobre com podríem aterrar la idea del dret a participar en la vida cultural, enunciat que es troba a l'article 27 de la Carta de Drets Humans i en l'article 15 del Pacte dels Drets Econòmics, Socials i Culturals. El problema que teníem és que el concepte de participació en la vida cultural no s'havia concretat jurídicament. Friburg va ser el primer assaig en aquest sentit. Aquesta Declaració parla d'una sèrie de drets vinculats a la idea de la participació, que van des del dret a la identitat cultural fins al dret a una educació que tingui en compte els referents culturals. L'exercici acadèmic no tenia validesa jurídica, i no va ser fins l'any 2009 que Nacions Unides va concretar la idea de participació i va definir el que implicava. Des de la perspectiva dels drets humans, els drets culturals són els drets que tenen a veure, en primer lloc, amb la propietat intel·lectual, els drets d'autor i els de les persones que treballen en la cultura; i en segon lloc tenen relació amb el dret dels ciutadans i ciutadanes a participar-hi. I això vol dir poder decidir i poder accedir a qualsevol forma d'expressió cultural, independentment del lloc on visquis i de les teves condicions socio-econòmiques. I sobretot poder-hi contribuir. Aquest és el matís que Nacions Unides va definir com a element clau d'aquesta participació. I cal que tinguem les eines, la capacitat política, l'agència i les possibilitats d'aportar la nostra identitat cultural a les qüestions de la ciutadania.

Els drets culturals també inclouen un reconeixement de la diversitat i la pluralitat. En l'actual context d'Europa, amb poblacions molt diverses i amb comunitats nacionals no prou reconegudes, com es vehicula aquest dret?

Aquest és el punt clau. Ja no estem parlant de dret a la cultura sinó al dret de participar en una vida cultural que està configurada per moltes expressions, i que per força requereix d'un aprenentatge en convivència amb la diversitat i la diferència. Aquesta és l'essència del concepte de democràcia. Per això avui dia els drets culturals són tan importants, perquè el joc democràtic està en risc, entre cometes, justament per la pressió de la diversitat. Però aquest és el repte com a humanitat, és a dir, aprendre a conviure amb aquesta diferència. I també aprendre a valorar-la com un fet positiu, i no pas com un vector de problemes o desconfiances.

A l'article 5 de la Declaració, dedicat de manera expressa a l'accés i la participació, se'ns diu que tota persona té el dret d'accedir i participar lliurement en la vida cultural, però en canvi no es diu ni una paraula sobre les dificultats econòmiques d'accés ni sobre l'elitisme i classisme que semblen substancials a la cultura...

Exacte. Per això era molt important matisar què volia dir la participació. El pacte internacional, el PIDESC, és un acord dels governs amb el sistema de Nacions Unides que els compromet a establir mesures i polítiques en relació

als drets econòmics, socials i culturals de la Carta de Drets Humans. El que passa és el que el PIDESC, a diferència del Pacte Internacional pels Drets Civils i Polítics, que es firma al mateix temps, accepta que els Estats s'hi comprometin de manera gradual i progressiva. Com que la inversió que cal fer per garantir aquests drets és molt alta, i no tots els Estats tenen la possibilitat de poder-la fer, el compromís consisteix a anar-ho fent de manera progressiva i gradual. Les Nacions Unides vigilen que no hi hagi mai una marxa enrere en la garantia d'aquests drets i que els Estats avancin en aquesta matèria. Una mica és el que passa amb el dret a l'habitatge o a la salut, en el sentit que la voluntat de garantir-lo a tothom hi és, però els recursos s'han d'aconseguir de manera gradual.

Gemma Carbó, directora del Museu Terra © Fundació Carulla

I relacionat amb això: no hi ha el perill que els drets culturals quedin en paper mullat? Que siguin només una declaració genèrica, amb més o menys bona voluntat?

És un perill que sempre hi és i que passa amb tots els drets humans. Malauradament en molts contextos i situacions és així. Aquest és un risc que hem de tenir molt present. Però a mi m'agrada donar-li la volta i apostar per la idea segons la qual si la ciutadania està apoderada i és conscient dels seus drets, els defensa activament. Això no deixa de ser una lluita de David contra Goliat, però són processos de sensibilització i conscienciació que, si ho mirem amb una perspectiva llarga, van avançant. A més, en els darrers deu anys, i a partir del document del 2009, hi ha la possibilitat de denunciar violacions dels drets culturals davant del sistema de Nacions Unides. I per tant comencem a avançar en termes de marc jurídic i de jurisprudència.

Llavors com es poden fer efectius els drets culturals en els municipis?

El municipi és l'espai de la política directa. En els municipis és on, malgrat la indefinició competencial i la complexitat de la gestió de recursos, sobretot en els municipis més petits, les polítiques tenen un poder transformador molt alt, malgrat la complexitat. En el cas dels municipis, tant la cultura com l'educació s'estan assumint com a competències. Això és així en el camp de l'educació cultural, i en particular dels equipaments com les escoles municipals de música o d'art. I també en l'àmbit del patrimoni, del turisme cultural i en el dels treballadors de la cultura. Aquests són els àmbits on es pot actuar de manera decidida i conscient. Hi ha molts exemples de bona feina en aquest sentit, i molts exemples innovadors que estaria bé de sistematitzar i transferir.

Les bones pràctiques són inspiradores i a vegades permeten ser replicades en altres situacions.

Creus que la ciutadania és conscient que té uns drets culturals, igual que els té en d'altres àmbits sensibles?

Crec que cada vegada més. És veritat que les entitats i ONG's del tercer sector encara treballen poc aquests drets. Però Amnistia Internacional, a través dels seus informes de denúncia, comença a integrar-los cada vegada més. El fet que la diversitat cultural estigui en les agendes polítiques malgrat que sigui en posicions molt extremistes, fa que la consciència sobre els drets culturals comenci a ser més estesa. És evident que hi ha una demanda clara de saber-ne més per part de la ciutadania.

Abans parlaves de violació de drets culturals. Si existeix un dret també hi ha la seva contrapartida, que és la denúncia de vulneració de drets. És possible que en un futur proper un ciutadà pugui exercir accions legals perquè ha vist conculcats els seus drets culturals?

De fet, això ja és possible ara mateix. Hi ha un protocol de denúncia, al voltant de la violació d'aquests drets, davant del Tribunal de Drets Humans Europeu és a dir, davant del sistema de Nacions Unides. Hi ha precedents en temes de destrucció intencionada de patrimoni cultural, que és una violació molt específica del dret a la identitat, que malauradament estem veient cada dia en contextos bèl·lics, però també en relació a les llengües minoritàries i als seus usos. O fins i tot en relació a les qüestions del lliure accés a expressions artístiques i culturals. O bé conflictes al voltant dels drets d'autor i la propietat intel·lectual, que és el debat més històric quan parlem de drets culturals. Aquest àmbit és el que està canviant de manera més ràpida, sobretot amb les qüestions de la intel·ligència artificial. L'última qüestió que hem vist tots és la vaga dels guionistes de Hollywood, que és un exemple del que pot anar passant.

Quin paper juga el teixit social en l'exercici dels drets culturals?

Un paper fonamental. Parlar de drets culturals és parlar de participació, i per tant parlar d'allò que té la cultura d'espai comunitari. I quan parlem d'això ens referim a entorns de molta diversitat, en què cal treballar junts i juntes, com ja s'està fent en les polítiques socials de centres cívics i espais artístics comunitaris. D'aquí es van derivant aprenentatges molt interessants, amb sistemes de regulació de la convivència i d'organització de les identitats culturals. La ciutadania i el teixit social demana cada vegada més disposar dels llenguatges que fan possible la participació cultural. I això implica aprendre i treballar a partir de la música, de la dansa, de la fotografia i de les arts de manera comunitària. Aquesta vessant de les arts comunitàries serà molt important, com també ho serà la vessant de l'educació artística i cultural, així com la del turisme, entès des de la perspectiva de drets, com un ingredient més de la convivència ciutadana.

I què correspon fer a les administracions en aquest àmbit?

Les administracions tenen el dret a protegir, a incentivar i acompanyar. Més que el dret a programar o voler intervenir en qüestions culturals, el que cal és generar espais de diàleg amb la societat civil organitzada i garantir les mesures de protecció que el mercat no assegura, sobretot en la cerca de la justícia i l'equilibri en les relacions interculturals, on moltes vegades hi ha col·lectius vulnerats i molt minoritzats que depenen de la protecció les administracions públiques.

Parlaves dels drets, però les administracions també tenen deures...

És la contrapartida dels drets i cal tenir-los molt presents. De fet Barcelona té una Carta de Drets i Deures en relació als temes culturals. Quan parlo de drets i deures crec que tot plegat va en aquesta línia d'educar en

l'agència, en la capacitat de participar. I això vol dir educar en les responsabilitats i el coneixement dels drets i les seves vulneracions, sobretot per contribuir a fer que la convivència i el teixit intercultural sigui possible i suposi una riquesa per a tothom.

Categories: Espai claustre

Categories: Sèries editorials

Tags: drets culturals

Tags: participació cultural

Tags: inclusió cultural

Tags: desigualtats culturals

- [2]

Source URL: <https://interaccio.diba.cat/en/blogs/2024/05/carborg-entrevista>

Links:

[1] <https://interaccio.diba.cat/en/members/interaccio>

[2] <https://interaccio.diba.cat/node/9386>